

JUSTYNA KOTOWICZ

Institut Pedagogiki, Uniwersytet Jagielloński, Kraków
Institute of Pedagogy, Jagiellonian University, Kraków

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji: *SLI – Specyficzne zaburzenia językowe – diagnoza, prognoza, interwencja*, Warszawa, 5–8 lipca 2012 roku

W dniach 5–8 lipca 2012 roku odbyła się w Warszawie konferencja międzynarodowa *Specyficzne zaburzenia językowe – diagnoza, prognoza, interwencja*. Konferencja została zorganizowana przez Instytut Badań Edukacyjnych będący pod nadzorem Ministerstwa Edukacji Narodowej. Honorowy patronat nad konferencją sprawowała małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Anna Komorowska.

Była to pierwsza konferencja międzynarodowa w Polsce dotycząca zagadnienia specyficznego zaburzenia rozwoju językowego (ang. *specific language impairment*, SLI), dlatego też głównym jej celem było propagowanie wiedzy na ten temat. Magdalena Smoczyńska (IBE, Polska), *spiritus movens* konferencji, podkreślała, że jest to trzeci istotny krok w badaniach nad specyficznymi zaburzeniami językowymi w Polsce. Pierwszym krokiem było wydanie książki Laurence'a B. Leonarda *SLI – specyficzne zaburzenie rozwoju językowego* w 2006 roku, a drugim – rozpoczęcie badań nad dziećmi z opóźnioną mową przez grupę badaczy pod kierownictwem Magdaleny Smoczyńskiej.

Konferencja trwała cztery dni, z czego trzy dni przeznaczono na wykłady, sesję plakatową i panel dyskusyjny. W ostatnim dniu odbyły się warsztaty, na których prezentowano programy Hanen przeznaczone dla wychowawców dzieci, służące zapewnieniu warunków optymalnego rozwoju językowego, ze

szczególnym naciskiem na program: *Uczymy się mówić w przedszkolu*.

Konferencję otworzyła Krystyna Szumilas, Minister Edukacji Narodowej, która zwróciła uwagę na specyficzne zaburzenia językowe w kontekście edukacyjnym, a mianowicie na potrzebę poszerzenia wiedzy na temat SLI w środowisku nauczycieli. Podkreśliła, że MEN z zainteresowaniem przygląda się konferencji oraz projektowi badawczemu IBE dotyczącemu SLI.

Uczestnicy konferencji mogli wysłuchać 18 wykładów, w tym dwóch w formie wideo-konferencji, sesji plakatowej oraz w panelu dyskusyjnym złożonym z trzech części. Wykłady zaprezentowało 20 specjalistów z Polski i z innych krajów: USA, Australii, Kanady, Izraela, Wielkiej Brytanii, Francji. Podczas sesji plakatowej zaprezentowano 45 plakatów.

W konferencji uczestniczyło około 500 osób, a zgłoszeń na konferencję napłynęło dwukrotnie więcej. Najliczniej reprezentowaną grupą zawodową wśród uczestników byli logopedzi; ale nie zabrakło również psychologów, pedagogów, językoznawców i przedstawicieli innych profesji związanych z badaniami nad rozwojem językowym. Organizatorzy podkreślali, że bardzo ważna była obecność na konferencji rodziców dzieci ze specyficznymi zaburzeniami rozwoju języka. Ogromne zainteresowanie konferencją pokazuje, jak ważnym problemem w Polsce jest SLI.

Tak szerokie ujęcie tematu przewodniego pozwoliło na zaprezentowanie SLI z różnych punktów widzenia, między innymi z perspektywy: psycholingwistyki rozwojowej, psychologii rozwojowej, edukacji, lingwistyki i polityki społecznej. Tytuł konferencji zawierał trzy najistotniejsze elementy, które wymienia się przy omawianiu każdego zaburzenia rozwoju. Triada: diagnoza, prognoza i interwencja wskazuje również na pragmatyczne podejście do specyficznych zaburzeń języka. Organizatorzy konferencji sami niejednokrotnie podkreślali, że konferencja przede wszystkim skierowana jest do logopedów, którzy pracują nad rozwojem języka dziecka z SLI.

Prezentowane wykłady dotyczyły głównie diagnozy i prognozy SLI, ale także dotyczyły kwestii interwencji. Wspomaganiu rozwoju językowego dzieci z SLI poświęcone zostały warsztaty Hanen.

Podczas omawiania diagnozy specyficznych zaburzeń językowych poruszono między innymi kwestie: definicji i rozumienia pojęcia SLI, różnicowania SLI w stosunku do innych zaburzeń, narzędzi diagnostycznych, językoznawczej charakterystyki zaburzenia oraz grupy ryzyka dzieci zagrożonych specyficznymi zaburzeniami językowymi.

Dyskusję na temat SLI zapoczątkował pierwszy wykład wygłoszony przez profesora logopedii z Uniwersytetu w Iowa, J. Bruce Tomblina: *Co to jest specyficzne zaburzenie językowe i dlaczego powinniśmy się nim przejmować?* Tomblin, zgodnie z tytułem swojego wystąpienia, zastanawiał się, czym jest specyficzne zaburzenie językowe. Profesor określił, że ze specyficznym zaburzeniem językowym mamy do czynienia w sytuacji, w której tempo lub schemat przyswajania języka ojczystego powoduje problemy w realizowaniu celów społecznych i zawodowych (realizacja tych celów jest albo opóźniona, albo niemożliwa do osiągnięcia). Krytycznie również podszedł do aktualnego definiowania specyficznych zaburzeń języka poprzez kryteria wyłączające (brak upośledzenia umysłowego, brak zaburzeń słuchu, brak hamującego rozwój języka środowiska, brak diagnozy autyzmu). Zaprezentowana szeroka pojęciowo definicja SLI

pozwoлиła nieschematycznie podejść do specyficznego zaburzenia językowego i jeszcze raz zapytać o istotę tego zaburzenia.

Prezentowano również diagnozę kontrastywną specyficznego zaburzenia języka – wskazywano różnice pomiędzy SLI a: autyzmem (Stephanie Orloski), jękaniem (Nan Bernstein Ratner, University of Maryland, College Park, Maryland, USA), niespecyficznym zaburzeniem rozwoju (Bruce Tomblin), późnym nabywaniem mowy (Leslie A. Rescorla, Child Study Institute, Bryn Mawr College, Bryn Mawr, Pennsylvania, USA), dysleksją (Dorothy Bishop, Oxford University, Oxford, Wielka Brytania, Magdalena Smoczyńska, IBE, Polska) i dwujęzycznością (Elin Thordardottir, McGill University, Montreal, Kanada).

Kwestię narzędzi diagnostycznych przedstawiła Monika Pawłowska (University of North Dakota, Grand Forks, North Dakota, USA) w referacie: *Co jest w teście językowym? Przegląd testów i innych językowych narzędzi diagnostycznych*. Pawłowska podkreśliła potrzebę szerokiej diagnozy zaburzeń rozwoju językowego opartej z jednej strony na wynikach wystandaryzowanych testów językowych, ale z drugiej strony na wywiadzie z rodzicami, nauczycielami i obserwacji. Należy też zaznaczyć, że wielu innych autorów, podając raporty z badań, wskazywało na wykorzystanie różnych narzędzi do diagnozowania SLI.

Językoznawcza analiza SLI została przeprowadzona podczas wykładu Elin Thordardottir (McGill University, Montreal, Kanada) oraz podczas wideokonferencji z Laurance'em B. Leonardem (Purdue University, West Lafayette, Indiana, USA). Oba wystąpienia zawierały szczegółowe badania dotyczące zaburzenia określonych struktur językowych u dzieci z SLI. Nowatorskie w przedstawionych badaniach było odejście od opisu specyficznych zaburzeń języka angielskiego. Przedstawione badania wykazały, że w zależności od języka ojczystego u dzieci z SLI zaburzone są inne aspekty języka. Przedstawiono postulat, że nie można na podstawie badań nad specyficznymi zaburzeniami języka angielskiego wycią-

gać ogólnych wniosków dotyczących specyfiki SLI. Elin Thordardottir szczególnie mocno akcentowała potrzebę obalenia hegemonii języka angielskiego w badaniach nad SLI.

Grupę ryzyka w zakresie rozwoju językowego określano na podstawie wpływu czynników środowiskowych (Shula Chiat, City University London, Londyn, Wielka Brytania i Penny Roy, City University London, Londyn, Wielka Brytania) oraz genetycznych (Phipil Dale, University of New Mexico, Albuquerque, USA) na występowanie zaburzeń języka i czytania. Philip Dale swoje rozważania na temat wpływu genów na występowanie zaburzeń językowych opierał na badaniach nad bliźniętami. Według badań przedstawionych przez Shulę Chiat i Penny Roy status socjoekonomiczny wpływa na rozwój językowy dziecka, szczególnie bierny; dzieci uboższe osiągają gorsze wyniki od dzieci bogatszych w testach językowych, niezależnie czy testy te odwołują się do wiedzy o świecie, czy też nie.

Przy omawianiu prognozy dzieci z SLI zwrócono szczególną uwagę na: różnorodność trajektorii rozwojowych (Patricia Nadie i Sheena Reilly, Uniwersytet w Melbourne) oraz możliwości pojawienia się zaburzeń w czytaniu i pisaniu (Cathrine E. Snow, Graduate School of Education, Harvard University, Cambridge, Massachusetts, USA; Marilyn Nippold, University of Oregon, USA; Dorothy Bishop, Oxford University, Oxford, Wielka Brytania) na późniejszych etapach rozwojowych dzieci z SLI.

Temat interwencji w przypadku SLI został podjęty w kilku aspektach: neuropsychologicznym (Elżbieta Szelağ, Pracownia Neuropsychologii Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie), polityki społecznej (James Law, University of Newcastle, Newcastle-upon-Tyne, Wielka Brytania) oraz edukacyjnym (Cathrine E. Snow, Marilyn Nippold). Elżbieta Szelağ zaprezentowała badania nad treningiem w czasowym przetwarzaniu informacji u dzieci z SLI. Ciekawe były również rozważania Jamesa Lawa na temat systemowych rozwiązań dotyczących interwencji w Wielkiej Brytanii w przy-

padku dzieci z zaburzeniami rozwoju językowego. Proponowane sposoby interwencji w przypadku dzieci z SLI dotyczyły głównie czytania.

Odbyły się trzy panele dyskusyjne, podczas których dyskutantami byli naukowcy i praktycy z Polski i z zagranicy. Pierwszy panel dotyczył diagnozy SLI oraz identyfikacji dzieci z grupy ryzyka; drugi – prewencji i wczesnej interwencji; trzeci panel – rozwiązań systemowych. Dyskusje na wskazane tematy były burzliwe i pokazały różnice w rozumieniu specyficznych zaburzeń językowych przez przedstawicieli poszczególnych profesji.

Konferencja została zakończona prezentacją programów terapeutycznych Hanen dla dzieci z opóźnionym rozwojem języka. Programy przeznaczone są dla rodziców i nauczycieli przedszkola. Przedstawiono dwa programy: „Do mówienia trzeba dwojga” oraz „Lubimy uczyć się mówić”.

Podsumowując rozważania na temat SLI, warto wrócić do pierwszego wykładu, podczas którego Tomblin zadał fundamentalne pytanie, czy specyficzne zaburzenie językowe jest rzeczywiście zaburzeniem specyficznym. Ujęcie SLI jako zaburzenia związanego tylko i wyłącznie z językiem i niedotyczącego innych aspektów rozwoju z pewnością byłoby zgodne z modułowym ujęciem zdolności językowych Chomskiego. Tomblin wskazał na wyniki badań, w których wykazano zaburzenia w przetwarzaniu informacji niewerbalnych u dzieci z SLI. Nie można zatem mówić, że specyficzne zaburzenie językowe nie ma związku z zaburzeniami w funkcjonowaniu poznawczym. Przewrotne pytanie Tomblina już na początku zachwiało pewność uczestników i prelegentów co do istoty specyficznych zaburzeń języka. Czy nie powinno się mówić zatem o zaburzeniach języka?

Na zakończenie należy podkreślić fachowość i profesjonalizm w zakresie organizacji konferencji. Zaproszeni goście byli znanymi na całym świecie specjalistami zajmującymi się SLI i wszyscy wyrażali swój podziw nad perfekcyjnym przygotowaniem konferencji.

Podczas oficjalnego zakończenia doktor Zofia Wodniecka z Uniwersytetu Jagielloń-

skiego zaprosiła wszystkich zainteresowanych na konferencję dotyczącą specyficznych zaburzeń językowych u dzieci dwujęzycznych, która odbędzie się w dniach 27–29 maja

2013 roku w Krakowie, jako podsumowanie programu COST BI-SLI, Language impairment in multilingual society, IS0804.

